

Őskori és szarmatakori telep Hódmezővásárhely határában.

(Idetartozik a IV—VIII. tábla.)

Előzetes jelentésben¹ már vázlatosan beszámoltunk a Hódmezővásárhely-kopáncsi 11. dűlőben végzett ásátás eredményeiről, s ugyanott szóltunk a feltárt területrészt pontosabb helyéről is. Ős-, szarmata- és magyar középkori telep volt e helyen, de az előkerült őskori és szarmatakori sírok azt is bizonyítják, hogy az egyes szóbanforgó korú telepek temetői is a közelben voltak. A munka Lelik István ny. városi főpénztáros úr tulajdonát képező területen folyt, s szíves engedélyéért ezen a helyen is hálás köszönetet mondunk. Az ásátás részletes eredményeit a következőkben adjuk.

A feltárás a dűlőút mindkét oldalán történt (1. kép.). A Csárpatelki-út felé menve a dűlőút jobb oldalán tártuk fel az 1—12., 20—26. számú gödröket és az 1., 2. sírokat. A dűlőút baloldalán, az útról kb. 50 m-re bontottuk fel a 13—19. számú gödröket, továbbá a 3., 4. sírokat. Feltehető, hogy a két teleprész közötti terület is a telephez tartozott, azonban az itt lévő tanyaépületek és legeltetésre meghagyott mező miatt feltárást ezen a részen nem végezhattünk.

1. gödör. Szabálytalan formájú. Mélysége a felszíntől számítva (a továbbiakban M) 200 cm, a gödör körvonalai 50 cm mélységben (a továbbiakban m) bontakoztak ki. Itt a gödör szájának átmérője (a továbbiakban á) 240 cm, a gödör aljának átmérője (a továbbiakban Á) 290 cm volt. Nevezetesebb leletei a következők: 1. Enyhén kihajló peremű, szürkés fekete, durva edény (IV. 1.)² Magassága 7.6 cm.

¹ Dolgozatok. 1941. 176—177. l.

² A táblákon bemutatott tárgyak méretei a következők:

IV. tábla. Kb. $\frac{2}{3}$ nagyságúak a 19—21., $\frac{1}{3}$ az 1—3., 5., 7., 9., 10., 18., 22—25., $\frac{1}{5}$ a 4., 6., $\frac{1}{6}$ a 8., 11., 13—15., $\frac{1}{12}$ a 16., 17. ábrák.

V. tábla. Kb. $\frac{1}{2}$ nagyságú a 16., $\frac{1}{3}$ a 7., 8., 11., 13., 17—21., $\frac{1}{6}$ az 1—6., 10., 12., $\frac{1}{8}$ a 9., 14., 22. ábrák.

VI. tábla. Kb. $\frac{1}{3}$ nagyságúak az 1—3., 5., 7., 9—12., 17., 23., 24., 28., 31., 32., $\frac{1}{5}$ a 8., 30., $\frac{1}{6}$ a 13., 14., 18—22., 25—27., 29., 33., $\frac{1}{8}$ a 4., 15., 16., $\frac{1}{9}$ a 6. ábra.

VII. tábla. Kb. $\frac{2}{3}$ nagyságúak a 24., 26., 28—30., $\frac{1}{3}$ a 2., 3., 6., 9., 11—17., $\frac{1}{5}$ az 1., 4., 5., 7., 8., 18., $\frac{1}{6}$ a 10., 19—22., 25., 27., 32., $\frac{1}{8}$ a 23., 31. ábrák.

VIII. tábla. Kb. $\frac{2}{3}$ nagyságúak a 2—28., $\frac{1}{5}$ az 1. ábra.

2. 4.8 cm magas, enyhén kihajló peremű, barnásfekete, durva edényke (IV. 2.). 3. Mint az előbbi, de a perem nem hajlik ki, magassága 4.2 cm (IV. 3.). 4. Szürke, jól iszapolt edény aljából készült orsókarika (IV. 5.). 5. Hullámvonalas díszű, szürke edénytöredék (IV. 7.). 6. Szürke, jól iszapolt tál töredéke (IV. 8.). 7. Kettős hullámvonaldíszű, szürke edénytöredék (IV. 9.). 8. Szürke, jól iszapolt edényke felső része (IV. 10.). 9. Perem fölött átívelő fülű, szürke, jól iszapolt edény töredéke (IV. 11.). 10. Csonkakúpos, fényezett felületű, piros tál töredéke (IV. 6.), valószínűleg őskori. 11. Kisebb méretű, csonkakúpos tál töredéke. Téglapiros színű, nem fényezett (IV. 4.). A gödör ásásakor feldúlták az 1. számú bronzkori sírt, s emiatt emberi csontvázrészek, bronzkori edények is kerültek elő a gödörből. (Lásd az 1. sír leírását.)

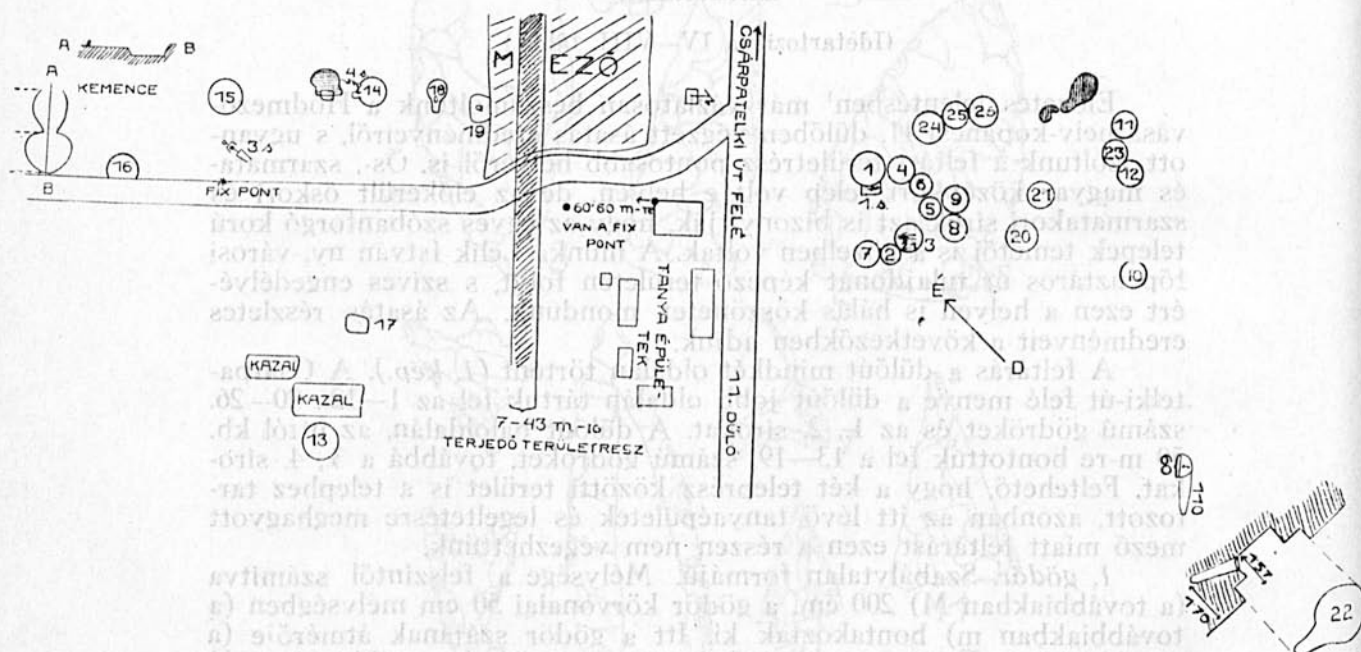

Abb. 1. kép.

2. gödör. Csonkakúpformájú, félbemaradt gödör. A gödör aljának egyharmad részét 20—25 cm széles, kb. 60 cm magas padka kerítette el. M 170, Á 160, á 200, m 46 cm. Jellegtelen szarmatakorai cserepek, állatsontok (köztük egy szétesett lókoponya csontjai) kerültek belőle elő.

3. gödör. Méhkasformájú. 1. típus.³ M 198, Á 215, m 81, á 138 cm. A gödör anyagának említésre méltó leletei közül valók: 1. Perem

³ A méhkasformájú gödrök egyik típusánál a gödrök fala trapézformájú metszetet ad, ezt neveztük el 1. típusnak, a másik formánál a metszet félkörhöz hasonló, ez a 2. típus.

fölött átívelő fülű, szürke, jól iszapolt edény szájtöredéke (IV. 13.). 2. Igen lapos aljú, szürke, jól iszapolt tál alja (IV. 15.). 3. Szemcsés iszapolású, sárgásbarna, hullámvonalas díszű edény peremrésze (IV. 14.). 4. Szürke, jól iszapolt, nagyobb agyagveder töredéke, a nyakon besímitott sávós díszítéssel (IV. 12.). Ebbe a gödörbe volt elhelyezve a 2. sír csontváza. Leírását később adom.

4. gödör. Szabálytalan formájú. M 234, A 200, m 60, á 170 cm. Érintkezett az 1. gödörrel, közöttük volt a már említett 1. sz. bronzkori sír. Leletei: 1. Szürke, jól iszapolt, nagyobb edény peremrésze (IV. 17.). 2. Durva iszapolású, barnásvörös, nagyobb edény töredéke (IV. 16.). 3. Csavartszélű, behúzott peremű tál töredéke (IV. 18.). 4. Kaptafaformájú, kisméretű kőbalta (IV. 19., 20.), a gödör fölötti földrétegből került elő.

5. gödör. Méhkasformájú. 1. típus. M 200, A 185, m 50, á 110 cm. Leletei: 1. Emberi felsőlábszár és felsőkar töredékei. 2. Szürke, jól iszapolt, nagyobb agyagveder peremrésze (IV. 22.).

6. gödör. Méhkasformájú. 1. típus. M 160, A 146, m 75, á 120 cm. Leletei: 1. Tipikus, péceli-kultúrához tartozó szalagfül (IV. 23.). 2. Csonkakúpformájú, barnás orsógomb (IV. 21.). 3. Vörös színű, egyenlőtlenperemű edény (V. 1.). 4. Barnásfekete, behúzott peremű, kisebb tál (V. 2.).

7. gödör. Méhkasformájú. 2. típus. M 156, A 117, m 76, á 90 cm. Őskori (bronzkori?), edénytöredékek kerültek belőle elő, azonban annyira jellegtelenek, hogy korukat pontosabban nem tudtuk megállapítani.

8. gödör. Méhkasformájú. 1. típus. M 185, A 175, m 75, á 130 cm. Jellegzetesebb leletei a következők: 1. Nagyobb méretű, szürke, jól iszapolt edény peremrésze (IV. 24.). 2. Durva iszapolású, barnásfekete edényfedő töredéke. Ujjbenyomásokkal van díszítve (IV. 25.). 3. Durva iszapolású, kis talpas tál (fedő?) (V. 3.). 4. Halványpiros, vöröses törésű, jól iszapolt edény darabja, a sajátságosan képezett fül töredékével (V. 5.). Besímitott, ágszerű díszítés is látszik a fül meglévő részén. 5. Őskorinak látszó, fülesedény töredéke (bronzkori?) (V. 4.).

A 7. és 8. gödör között, 90 cm mélyen, kb 1m²-nyi területen szét-szórva, igen sok csiga került elő, néhány tálszerű, durva edény töredékkel. Ez utóbbiakból sajnos nem sikerült a tálformát rekonstruálni. A csigák a *Cepaea vindobonensis* C. Pfeifer és *Cepaea vindobonensis* C. Pfeifer form. *Pallascens* Fér. típusához tartoztak. Egy *Unio pictorum* L. darabkája is előfordult⁴ (töredék a búb tájáról). A tál töredékei mellől került elő a VII. 7. a., b. ábrán látható szép csontár.

9. gödör. Hengeres formájú. M 260, A 300, m 50 cm. Jellegzetesebb leletei a következők: 1. Szürke, jól iszapolt tál töredéke (V. 7.). 2. Szürke, jól iszapolt, behúzott peremű tál töredéke (V. 8.). 3. Szürke, jól iszapolt nagyobb edény töredékei (V. 9.). 4. Kisebbsméretű, gömbölyű, szürke, jól iszapolt edény töredékei (V. 10.). 5.

⁴ A meghatározást Czögler Kálmán gimnáziumi igazgató úrnak köszönöm.

Szürke, jól iszapolt edénytálp (V. 6.). 6. Besímitott díszű, szürke edénytöredék (V. 11.). 7. Nagyobbméretű, szürke, jól iszapolt tál töredéke (V. 12.). 8. Kancsóformájú, szürke edény fültöredéke (V. 13.). 9. Nagy, szürke, agyagveder felső része (V. 14.). 10. Piros színű, vörösmázás tál töredékei (V. 15.). 11. Szemcsés iszapolású, barnáspiros hullámvonalas díszű edénytöredék (V. 16.). 12. Durva, hullámvonalas díszű edénytöredék (V. 17.). 13. Szemcsés iszapolású szürkéssárga, hullámvonalas díszű edénytöredék (V. 19.). 14. Szemcsés iszapolású, barnásszürke, díszített peremtöredék (V. 20.). 15. Szürke, jól iszapolt, besímitott hullámvonalas díszű edénytöredék (V. 21.). 16. Szemcsés iszapolású, vörös színű, hullámvonalas díszű nagyobb edény (V. 22.). 17. Kancsóformájú, szürke edény fültöredéke, hasonló a 8. sz. alatt említettéhez (VI. 1.). 18. Besímitott hálómintás, szürke edénytöredék (VI. 2.). 19. Besímitott hálómintás, szürke edénytöredék (VI. 3.). 20. Durva iszapolású, barnásvörös színű, talpas tál vagy fedő (VI. 4.). 21. Vaskés (VI. 5.). 22. Nagyméretű, durva iszapolású, vöröses, öblös edény töredéke (VI. 6.). 23. Bekarcolt díszű, őskori edénytöredék, vörös festés nyomaival (V. 18.). A Tiszai kultúra I. periodusába tartozik.

10. gödör. Méhkasformájú, 2. típus. M 130, Á 115, m 75, á 110 cm. Egyetlen említésre méltó lelete a VI. 9. ábrán látható, durva barnásfekete színű, perem nélkül előkerült edény.

11. gödör. Méhkasformájú, 2. típus. M 130, Á 135, m 55, á 100 cm. Szarmatakori, de említésre méltó anyag nem volt benne.

A 11. és 26. gödrök között két szabálytalan formájú *ledöngölt területrészt* találtunk. Az egyiknek hossza 170, a másiké 110, szélességük kb. 120, illetve 70—80 cm. Egymástól alig voltak 30 cm távolságra. Feltehető, hogy összefüggő, valószínűleg négyszegletes döngölés (házalap?) volt eredetileg. Egy-két középkori cserép s néhány téglatöredék került itt elő.

12. gödör. Hengeres formájú. M 125, Á 130, m 55, á 98 cm. Szarmatakori, de említésre méltó anyag nem volt benne.

13. gödör. Szabálytalan gödör. M 105, Á 90 cm. A második ásonyom aljából középkori cserepek kerültek elő, de a gödör alján szarmatakori cserepek voltak. Egyetlen, szürke, jól iszapolt tál töredéke érdemel említést (VI. 8.).

14. gödör. Méhkasformájú, 2. típus. M 165, Á 160, m 80, á 135 cm. Részben a 4. őskori sír alatt volt. Valószínűleg a péceli-kultúrához tartozó, igen apróra törött edénytöredékek voltak benne.

15. gödör. Hengeres formájú. M 115, Á 105 cm. Szarmatakori, de említésre méltó anyag nem volt benne.

16. gödör. Szabálytalan formájú. M 160, Á 130×150 cm. A péceli-kultúra edénytöredékei kerültek belőle elő. 1. Innen való a csak rajzban rekonstruált VI. 10. ábra edénye. 2. A péceli-kultúrára jellegzetes fület mutatunk be a VI. 12. ábrán. 3. Érdekes a díszítése miatt a VI. 11. ábra fültöredéke. 4. Lapos orsókarika került még e gödörből elő (VI. 7.).

A 16. gödör közelében tártuk fel azt a *kemencét*, amelynek szerkezeti rajzát az *1. képen* mutatom be (lásd a „Kemence” jelzésű helyen). Az inkább ovális kemence alja ledöngölt égett föld, hossza 150, szélessége 124 cm. A kemencealjzat fedő boltozatnak csak kis, mintegy 15 cm magas része maradt meg. A kemence kiszolgálására egy 180 cm átmérőjű, 90 cm mély gödör szolgált. E gödört hamuval kevert laza föld töltötte ki, s ebből kizárólag középkori cserepek kerültek elő.

17. gödör. Szabálytalan formájú. M 131, Á 415×353 cm. Leletei: 1. Durva, barnásvörös, hengeres edény (VI. 13.). 2. Durva, szürkésfekete edényfedő (VI. 14.). 3. Nagyobbmértű, durva, vörösésbarna edényfedő töredéke (VI. 15.). 4. Szürke, jól iszapolt agyagveder peremrésze (VI. 16.). 5. Besímitott rácsmintával díszített szürke edénytöredék (VI. 17.). 6. Perem fölött átívelő fülű edény töredéke. 7. Edényaljból két orsókarika. 8. Zöldmázás edénytöredékek (középkori). 9. Sárgamázás edénytöredékek (középkori).

18. gödör. Kemenceszerűen formált gödör, amelyben egy kisebb, ovális gödört mélyítették (lásd az *1. képet*). A nagyobb gödör mélysége 60, szélessége 160, teljes hossza 190 cm, amelyből 100 cm a keskenyedő részre esik. A kisebbik gödör mélysége 90, hossza 110 cm. Csak középkori edénytöredékek kerültek belőle elő, közöttük egy nagyobb edény alsó része, de a formát nem sikerült rekonstruálni.

19. gödör. Szabálytalan formájú. M 85, Á 355×400 cm. Ebből a gödörből valók a VI. 19. és 20. ábrákon bemutatott durva, vörösésbarna edények. Méreteik csaknem egyeznek; a VI. 20. kissé karcsúbb. Innen való a VI. 21. ábra szürke, jól iszapolt perem nélkül előkerült gömbösformájú edénye. A gödör közepe táján egy 28–30 cm átmérőjű, 62 cm mély lyukat találtunk, amelynek felső részében, szájával lefelé fordítva került elő a VI. 18. ábra, szürke, jól iszapolt egyfülű bögréje.

20. gödör. Hengeres formájú. M 110, Á 130, á 50 cm. Néhány bronzkori és szarmatakori edénytöredék volt benne.

21. gödör. Hengeres formájú. M 155, Á 135 cm. A legfelső ásonyomokban szórványosan szarmatakori cserepek is fordultak elő, azonban a gödör anyagában csak a péceli-kultúrához tartozó edénytöredékeket találtunk. A gödör aljában nagyobb állatfej (ló?) került elő. Említésre méltó leletei a következők: 1. Kissé behúzott peremű tál töredéke (VI. 26.). 2. Erősen öblösödő edény töredéke (VI. 22.). 3. Vállmagasságban öblösödő edény töredéke (VI. 27.). 4. Egyfülű edény töredéke (VI. 25.). Az eddig felsorolt edények színe sárgás és mindig fényezett felületűek. 5. Két lapos kettőscsonkakúpformájú orsókarika (VI. 23., 24.). 6. Benyomott díszű durva edénytöredék (VI. 28.). 7. Háromszög alakban bekarcolt díszű edénytöredékek (VI. 36.). 8. Durva edény füle (VI. 31.). 9. Lapos, kerek orsókarika (VI. 32.). 10. Durva anyagú, alacsony tálak (VI. 29., 33.). 11. Péceli-kultúrára jellemző fülek (VII. 1., 2.). 12. Péceli-kultúrára jellemző, durvább edényfül (VII. 4.). 13. Durva edénynek hegyesen kiugró füle (VII. 5.). 14. Bekarcolt díszű edénytöredék (VII. 3.).

22. gödör. Hengeres formájú. M 158, Á 140, m 110 cm. Egyetlen

említésre méltó lelete a *VII. 10.* ábrán látható, a nyak táján eléggé profilált, durva, szürkésfekete edény. A gödör Ddny-i oldalából, közvetlenül a fenék magasságában, nyílt egy zsákszerű üreg, amely rézsutosan lefelé haladt. Az üregnek a fala téglásodott; a téglásodott rész vastagsága 7—10 cm. A száj a felszíntől számítva 157 cm mélyen nyílt, a 110 cm hosszú üreg vége pedig 170 cm-re van a felszín alatt. A félkör alakú szájnylás méretei: magassága 43, alapjának hossza 60 cm. Semmiféle cserépanyag nem került belőle elő. Lásd még az *1. kép* ábráját.

23. *gödör.* Hengeres formájú. M 136, Á 105, m 82 cm. Említésre méltó a *VII. 9.* ábra kettőscsonkakúpformájú, szarmatakori orsógomb és a *VII. 8a, b.* ábrán bemutatott nagyobb méretű kőbalta. A gödör anyagában középkori, szarmatakori és péceli-kultúrához tartozó edénytöredékek kerültek elő.

24. *gödör.* Hengeres formájú, megkezdett gödör. M 69, Á 123 cm. Erintkezett a 25. gödörrel.

25. *gödör.* Szabálytalan formájú. M 63, Á 170 cm. A 24. és 25. gödör összekeveredett anyagában szarmatakori és a péceli-kultúrához tartozó edénytöredékek kerültek elő. A szarmatakoriak közül említeni érdemes két, egyenkint 18 cm átmérőjű, durva edényaljat.

26. *gödör.* Hengeres formájú. M 62, Á 160 cm. Leletei: 1. Bekarcolt díszű durva edénytöredék (*VII. 11.*). 2. Behúzott peremű tál-töredék (*VII. 13.*). 3. Belül bordázott edénytöredék (*VII. 14.*). 4. Szubkután átfúrású edénytöredék (*VII. 15.*). 5. Durva edény füle (*VII. 16.*). 6. Bekarcolt, vonalas díszű edénytöredék (*VII. 17.*). 7. Péceli-kultúrára jellemző, pontozott díszű edénytöredék (*VII. 18.*). 8. Kis, fényes felületű csonkakúpos tálcaska (*VII. 19.*). 9. Sárgásan fénylő, perem nélkül előkerült edény (*VII. 20.*). 10. Kissé vastagodó peremű tál töredéke (*VII. 21.*). 11. Tagolt profilú tál töredéke (*VII. 22.*). 12. Korongon készült grafitos anyagú középkori vedertöredék (*VII. 12.*).

Érdemes még besímított díszítése miatt említeni a *VII. 6.* ábra, szórványként előkerült, szürke, jól iszapolt edénytöredékét.

1. *sír.* Az 1. és 4. gödör ásásakor teljesen feldúlták. A csontok egy része bele került az 1. gödörbe, a másik részét összehányva megtaláltuk a sír egykori helyén. A keramikus mellékletek is az 1. gödörből kerültek elő. 1. Négyfülű tál (*VII. 23.*). 2. Magasabb fülnélküli tál (*VII. 27.*). 3. Amphoraformájú edény, töredékes állapotban, valószínűleg füles volt (*VII. 25.*). 4. Csonkakúpformájú nyakdísz töredéke, csontból (*VII. 24.*). 5. Átfúrt farkasfog (*VII. 30.*). 6. Átfúrt, kisebb farkasfog (*VII. 29.*). 7. Nyakék részeként használt kagyló (*VII. 26.*). 8. Bevágásokkal díszített, hengeres csontgyöngy (*VII. 28.*).

2. *sír.* A 3. gödörből került elő. A gödör aljában, hosszában kinyújtva feküdt. Bolygatatlan. Irányítása Ddny-Éék, fejjel Ddny-nak. A csontváz hossza 170 cm. Melléklete nem volt, ha csak annak nem tekintjük a fej közelében összetört, előkerült nagyobb agyagveder töredékeit, amelyek az összeállítás után a *IV. 12.* ábrán látható edényt adták. Azért nem tartom minden kétséget kizáróan a sír mel-

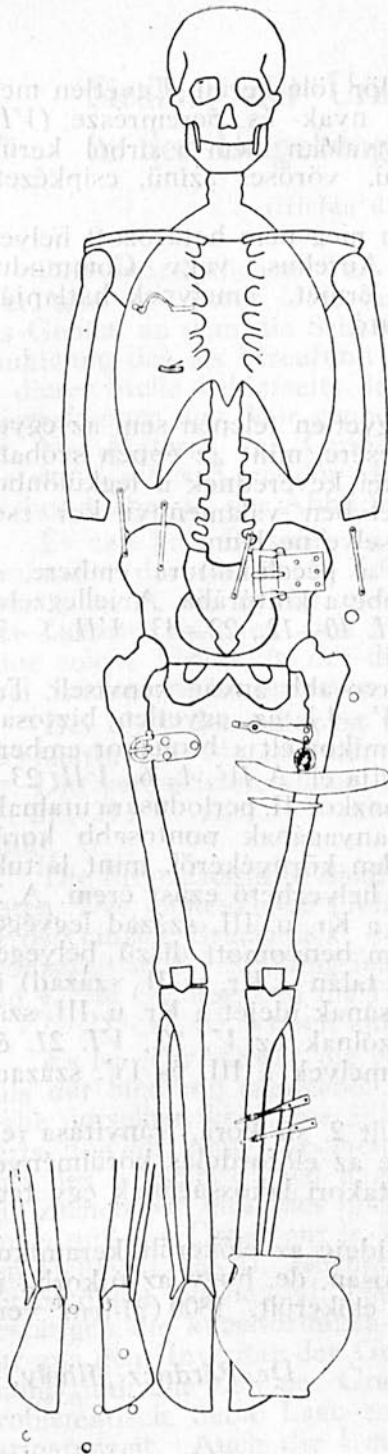

Abb. 2. kép.

lékületének, mert egyes darabjai, a gödört kitöltő lazább föld felsőbb rétegeiből kerültek elő más cserepekkel együtt.

3. sír. A 15. gödör közelében 118 cm mélyen, 171 cm hosszú csontváz (2. kép). Irányítása Ddny-Éék, fejjel Ddny-nak. Mellékletei: 1. A jobb mellen oldalt lehajlítottlábú bronzfibula, a sodronytekercs egy részével (VIII. 14a, b). Nem állapítható meg, hogy alsó, vagy felső hurkolású-e? 2. A derékon 6 cm széles öv, amelyet felül négy, alul két bronzpálca merevített (VIII. 15–21.). Az öv, akár bőr, akár valamilyen textilanyag, 2–3 mm vastag lehetett. 3. Az övhöz tartozott a négyszegletes bronzcsat, amelynek kettős szíjszorító lemeze rossz ezüsből készült (VIII. 26a, b). 4. Az öv alatt, a bal combcsont forgójánál találtunk két bronzszeget (VIII. 2., 3.). 5. Az első öv alatt, a felső combcsontokra csúsztatva volt a második keskenyebb öv. Ehhez tartoztak: a. Félkörös bronzcsat, lekerekített, kettős, rossz ezüsből készült szíjszorítólemezzel (VIII. 22a., b.). Három bronzgomb díszíti. b. A VIII. 25a., b. ábrán látható szíjvég. c. Talán ezen az övön lógtak: egy vaskés (VIII. 28a., b.), egy vasár (VIII. 27.) és a VIII. 23., 24. ábrákon látható bronzcsüngők, amelyek a bal alsólábszár alól kerültek elő. 6. A bal térd alatt, töredékes állapotú bronzlemez. Szétmállott. 7. A bokák között, szürke, jól iszapolt edény (VIII. 1.). 8. Mindkét lábfejen, a 2. képen látható elrendezésben kis bronzpitykék (VIII. 4–12.). 9. A vaskés fölött találtuk Marcus Aureliusnak Kr. u. 156-ban vert érmét, Coh. 2., 3. 703. (VIII. 13.).⁵

4. sír. A 14. gödör fölött volt. Bal oldalán fekvő zsugorított csontváz, 60 cm mélyen. Iránya Ék-Dny, fejjel Éknek. Zsugorított hossza 93, teljes hossza

⁵ Az érem meghatározását Kerényi Andrásnak, a Magyar Történelmi Múzeum éremtára tisztviselőjének köszönöm.

kb. 160 cm. A dereka és a feje a 14. gödör fölé került. Egyetlen melléklete a váll előtt talált egyfülű edény nyak- és peremrésze (VII. 32.). A sír szomszédságában, de nyilvánvalóan nem a sírból került elő a VII. 31. ábra, durva iszapolású, vöröses színű, csipkézett peremű, szarmatakorai edénye.

A feltárt területrészen, pontosabban meg nem határozott helyen szántás alkalmával találták: 1. Marcus Aurelius, vagy Commodus ezüst érmét. 2. Felismerhetetlen előlapú érmet, amelynek hátlapján kétféjű sas és talán 1800-as évszám látható.

*

Nem volt még példa környékünk egyetlen telepén sem az egyes korok emlékeinek oly nagyfokú keveredésére, mint az éppen szóbanforgó lelőhelyen. Négy kornak az emlékei keverednek a legkülönbözőbb módon. Nincs olyan gödrünk, amelyben valamennyi kor cserpe, ha csak egy-két darabbal is, képviselve ne lenne.

A legkorábbi települő kétségkívül a péceli-kultúra embere. A 6., 16., 21., 26. gödrök anyaga tartozik ebbe a kultúrába. A jellegzetesebb darabokat a IV. 21., 23., V. 1., 2., VI. 10–12., 22–33., VII. 1–5., 11., 13–22. ábráinkon mutattam be.

A bronzkori telepet sokkal szórványosabb anyag képviseli. Talán a 8. gödör egyfülű edénytöredéke (V. 4.), az egyetlen biztosan bronzkori darab. De, hogy pontosabban mikor élt a bronzkor embere a telepen, azt az 1. és 4. sírok anyaga árulja el. A IV. 4., 6., VII. 23–30., 32. ábrák edényei és nyakdíszei a bronzkor II. periodusára utalnak.

Igen nehéz a telep szarmatakorai anyagának pontosabb korát megadni. A telepről, vagy annak közvetlen környékéről, mint láttuk, előkerült egy, a Kr. u. II. század végére helyezhető ezüst érem. A 3. sír aláhailítottlábú bronzfibulája viszont a Kr. u. III. század legvégéről tanúskodik. Ha mindezekhez, a három benyomott díszű bélyeges cserép korát (erdélyi analógiák alapján talán a Kr. u. II. század) is tekintetbe vesszük, akkor a telep virágzásának idejét a Kr. u. III. századra helyezhetjük. E datálás mellett szólnak az V. 10., VI. 21. és VIII. 1. számú gömbformájú edények, amelyek a III. és IV. századi temetők anyagából ismerősök csak.

Nem kérdéses a 3. gödörből előkerült 2. sír kora. Irányítása teljesen egyezik a 3. szarmatakorai sírral, de az előfordulás körülményei is emellett szólnak, hogy a telep szarmatakorai lakosságának egy tagját temették a gödörbe.

A középkorinak mondott település ideje az előkerült keramikus anyag alapján nem állapítható meg pontosan, de, hogy az újkorba is belenyúl, bizonyítja a telep területén előkerült, 1800 (?) -ban vert érem.

Dr. Párducz Mihály.

Siedlung der Urzeit und der Sarmatenzeit in der Umgebung von Hódmezővásárhely.

(Hierzu die Tafeln IV—VIII.)

Den west-östlichen Teil des Gyuló-Aderbettes folgt ein hohes Ufer, und wo dieses Ufer durch den Rainweg geschnitten wird, ist das Gebiet, an dem die Scherben verschiedener Zeiten lagen. Zur Beglaubigung des als Streufund gesammelten Fundmaterials führten wir an dieser Stelle beiderseits des Rainweges (*Abb. 1.*), im August 1941. Ausgrabungen aus. Wir gruben insgesamt 26 Gruben und 4 Gräber auf. Das Material der Gruben findet man an den *Tafeln IV—VIII.*, das des Grabes 3. an der *Abb. 2.* und an der *Tafel VIII.*, das des Grabes 4. aber an der *Abbildung VII. 32.*

Es gab kein Beispiel zu einem so grossen Durcheinander der Denkmäler der einzelnen Zeitalter in keiner einzigen Siedlung unserer Gegend, als in der erwähnten Fundstelle. Die Denkmäler von vier Zeitalter mischen sich hier in verschiedenster Weise. Es gibt keine solche Grube, in der die Scherben sämtlicher Zeitalter mit ein zwei Stücken nicht vertreten wären.

Der erste Ansiedler ist jedenfalls der Mensch der Pécelser (Badner) Kultur. Das Material der Gruben 6., 16., 21., 26. gehört in diese Kultur. Die kennzeichnenderen Stücke machte ich an den *Abbildungen IV. 21., 23., V. 1., 2., VI. 10—12. 22—33., VII. 1—5., 11., 13—22.* bekannt.

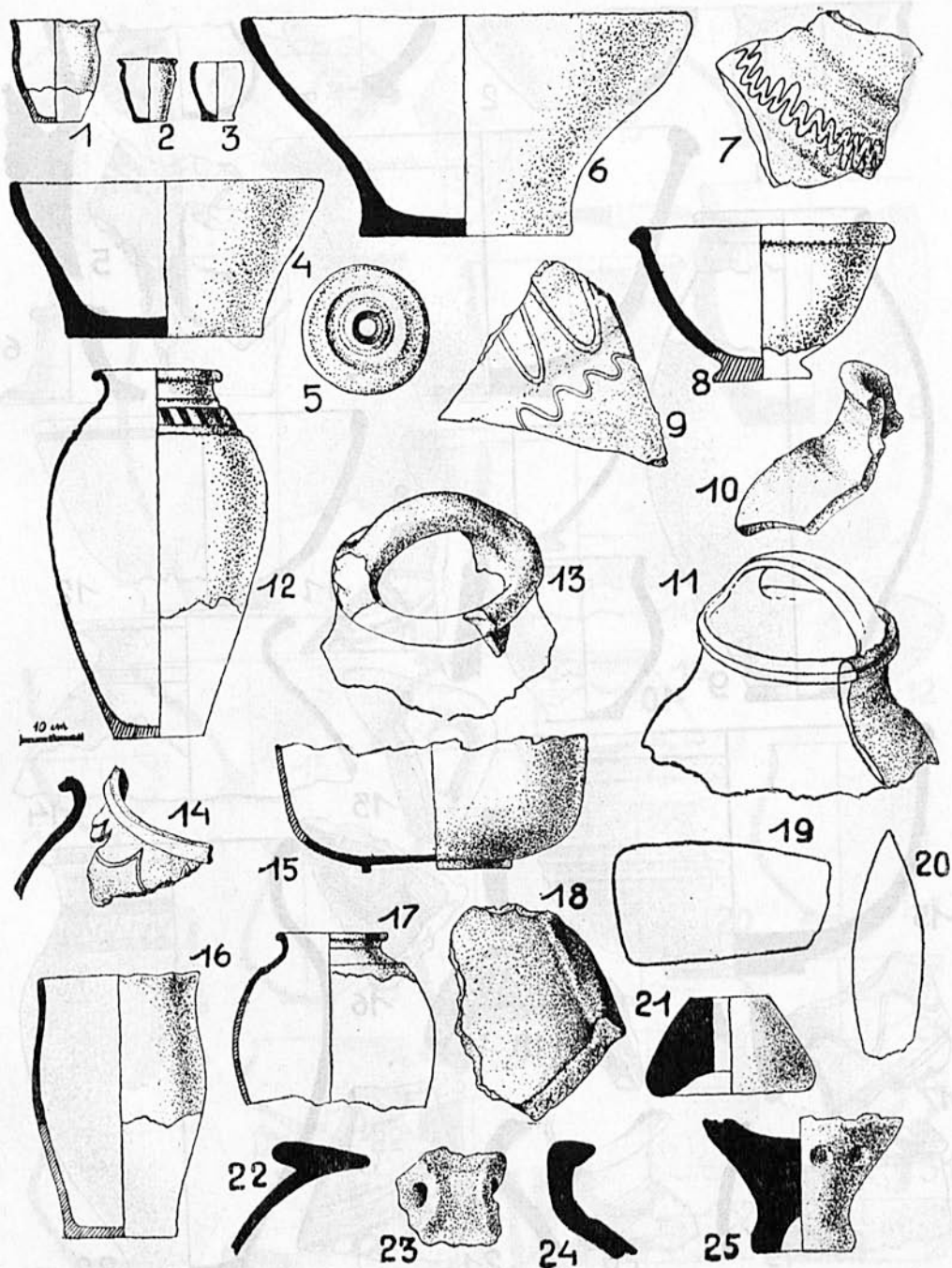
Die bronzezeitliche Siedlung ist durch zerstreutes Material vertreten. Das einhenkelige Gefässbruchstück der achten Grube (*V. 4.*) ist das einzige Bruchstück der Bronzezeit. Wann der Mensch der Bronzezeit in der Siedlung lebte, zeigt uns das Material der Gräber 1. und 4. Die Gefässe und die Halsverzierungen der *Abbildungen IV. 4., 6., VII. 23—30., 32.* weisen auf die II. Periode der Bronzezeit hin.

Es ist sehr schwer die genaue Zeit des sarmatenzeitlichen Materials der Siedlung anzugeben. In der Siedlung, oder in unmittelbarer Nähe derselben kam eine Silbermünze vom Ausgang des II. Jahrhunderts n. Chr. zum Vorschein. Die Bronzefibel mit umgeschlagenem Fuss des 3. Grabes weist dagegen auf das Ende des III. Jahrhunderts hin. Ziehen wir dies alles und die Zeit der gestempelten Scherben mit eingedrücktem Ornament in Betracht (nach Analogien aus Siebenbürgen vielleicht das II. Jahrhundert n. Chr.) können wir die Blütezeit der Siedlung auf das III. Jahrhundert n. Chr. legen. Dieses Datieren bestätigen die kugelförmigen Gefässe *V. 10., VI. 21* und *VIII. 1.*, die nur aus dem Inventar der Gräber der III. und IV. Jahrhunderte bekannt sind. Die Zeit des Grabes 2., das in der Grube 3. lag, ist nicht problematisch. Seine Lage entspricht vollständig dem Grab 3. der Sarmatenzeit. Auch die Umstände des Vorkommens legen dafür

Zeugnis ab, dass ein Mitglied der sarmatenzeitlichen Bevölkerung in die Grube bestattet wurde.

Die Zeit der mittelalterlichen Siedlung kann man durch das zum Vorschein gekommene keramische Material nicht genau feststellen, aber dass es sich auch in die Neuzeit hineinreicht, beweist die im Gebiete der Ansiedlung hervorgekommene, im 1800 geprägte Münze.

Dr. Mihály Párducz.

V.

